

СЕКЦІЯ 3.

ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ, ГОСПОДАРСЬКОГО ТА ЗЕМЕЛЬНОГО ПРАВА

Сафончик О.І.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного права*

Національного університету «Одеська юридична академія»

ОБ'ЄКТИ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВ: ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ РЕКОДИФІКАЦІЇ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

В юридичній науці особливо часто використовуються такі категорії, як об'єкт цивільних прав, об'єкт цивільних правовідносин, об'єкт суб'єктивних прав. Їх вивчення було присвячено безліч робіт, проте дискусії і суперечки про ці категорії тривають і донині. Проте незважаючи на численні роботи, присвячені категорії «об'єкт цивільних прав», це питання все ще залишається в центрі уваги вчених саме тому, що він має не тільки теоретичне значення, а й практичне. Особливої актуальності ці питання виникають у зв'язку з рекодифікацією (оновленням) цивільного законодавства України [1; с. 1].

Кожен з цих видів об'єктів цивільних прав має свою правову природу. При цьому в процесі розвитку інтернету простежуються використання, взаємозв'язок, взаємодія саме різних об'єктів цивільних прав, починаючи від речей і закінчуючи іншими майновими правами і благами, які прямо не згадуються в законодавстві.

Категорія «об'єкти цивільних прав» несе важливу нормативне навантаження в законодавстві України, і отримала вона її в процесі розвитку цивільного законодавства. Аналіз розділу показує, що в ньому використаний український

законодавчий досвід у даній сфері, який, на наш погляд, не зовсім беззаперечний. У підсумку в ЦК України [2] утворилося кілька прогалин, внаслідок чого виникли дискусійні моменти.

По-перше, загальні положення (глава 12) не відповідають змісту інших (спеціальних) глав, які присвячені окремим видам об'єктів цивільних прав. Глава починається з перерахування видів об'єктів цивільних прав (ст. 177), а далі в спеціальних розділах характеризуються не всі, а лише деякі різновиди об'єктів цивільних прав.

По-друге, в ст. 177 ЦК України різновиди об'єктів цивільних прав не конкретизовані досить чітко. Законодавець поділив їх на сім груп: 1) речі; 2) майнові права; 3) результати робіт; 4) послуги; 5) результати інтелектуальної і творчої діяльності; 6) інформація; і 7) інші матеріальні і нематеріальні блага. Матеріальні і нематеріальні блага і права перераховуються в одній частині і вони не розділяються. У зв'язку з чим неможливо встановити критерії для такої класифікації. Тим більше, що в цьому розділі норми присвячені не всім перерахованим в ст. 177 видам об'єктів цивільних прав.

По-третє, якщо в ст. 177 ЦК України законодавець використовує словосполучення «матеріальні і нематеріальні блага». При цьому співвідношення блага і права не визначено. Тобто, в цьому розділі очевидна внутрішня неузгодженість. Наприклад, глава 15 ЦК України називається «нематеріальні блага», а в ст.ст. 199-201 поряд з благами «життя і здоров'я, достоїнство особистості, особиста недоторканність, честь і ділова репутація» перераховуються і такі особисті немайнові права, як «право на ім'я, право на авторство, свободу літературної, художньої, наукової і технічної діяльності, результати інтелектуальної діяльності, а також інформація».

По-четверте, законодавець, з одного боку, використовує слово «благо» в якості узагальнюючої або збиральної категорії щодо інших видів об'єктів цивільних прав, а з іншого, його правовий режим залишається невизначеним.

По-п'яте, як об'єкти цивільних прав перераховуються «дії», «послуги» і «роботи», а далі, в розділі 3 про «роботу» і «послуги» більше немає ні слова. Напевно, законодавець виходив з «поведінкової» теорії об'єктів цивільних прав і

визнавав «дії» як об'єкт цивільних прав. На наш погляд, дії або бездіяльності завжди супроводжують ті чи інші правовідносини. Тому норми, передбачені в ст. 177 ЦК України, мають лише довідковий характер і практично нічого не вирішують.

Таким чином, категорія «об'єкти цивільних прав» має практичне застосування не тільки в законодавстві України, а й в цивільних законодавствах розвинених країн світу. Разом з цим можна звернути увагу на те, що об'єкти цивільних прав в законодавствах різних країн світу відображені по-різному. Таку різницю можна спостерігати в термінології (зазвичай використовуються терміни «об'єкт», «річ», «предмет», «майно» і т.п.) і в місці розташування норми (норми про об'єкти об'єднані в одній або в різних частинах законодавчого акту). А по суті, правове регулювання об'єктів цивільних прав направлено на визнання того чи іншого явища в цій іпостасі, визначення їх правового режиму охоплює правове забезпечення їх використання для задоволення потреби суб'єктів, їх впровадження в цивільні правовідносини і їх захист.

На сучасному етапі розвитку цивільного законодавства України ми можемо говорити про те, що питання про об'єкти цивільних прав досі залишається дискусійним [3; с. 25].

Перша проблема, яка характерна законодавству, це визнання того чи іншого явища в якості об'єкта цивільних прав. Наприклад, визнання домену та інших різновидів об'єктів як об'єктів цивільних прав теж неоднозначно сприймається і вченими – юристами, і законодавцями.

Друга проблема – це визначення правового режиму об'єктів цивільних прав. Якщо традиційні об'єкти цивільних прав мають детальний правовий режим, то «нетрадиційні» об'єкти цивільних прав – ні. При цьому іншу ситуацію можна спостерігати щодо таких об'єктів, як сайт, домен і IP (ІТ-технології). Ці об'єкти, хоча вони прямо і не визнані об'єктами цивільних прав, прямо або побічно, але все ж включаються у відносні і правовідносини.

Таким чином, наукова категорія «об'єкти цивільних прав» має важливе і практичне значення. Вона впливає на пізнавальну законодавчу діяльність і сприяє алгоритму визначення правового

режиму того чи іншого конкретного явища, як об'єкта цивільних прав.

Правозастосовна практика показує, що для захисту немайнових благ і інтелектуальної власності використання існуючих правових засобів не завжди ефективно.

Практика розвинених країн показує, що фіксований мінімальний і максимальний розміри компенсаційних сум в законодавстві спростить завдання позивача щодо захисту своїх прав в суді. Цей спосіб спростить механізм застосування захисту цивільних прав. Отже, в ЦК України (розділ 3 глави 12-15 ЦК України) потрібно передбачити мінімальний і максимальний розміри компенсації за порушення відносно об'єктів цивільних прав.

В умовах розвитку інтернету спостерігається масове порушення інтелектуальної власності. В даному випадку зазвичай звертаються до провайдерів, хост провайдерам, власникам сайтів і тощо.

Отже, необхідно визначити основні умови залучення до цивільної відповідальності при порушенні інтелектуальної власності в мережі. Тому при залученні таких суб'єктів до цивільно-правової відповідальності необхідно керуватися загальними підставами, передбаченими цивільним законодавством, особливо при готівки їх провини з урахуванням такого роду особливостей: суб'єкт не вибирає користувачів такої інтелектуальної власності; не є ініціатором її поширення; не змінює її при наданні послуг зв'язку; не знає і не повинен був знати про те, що передача такої інтелектуальної власності є неправомірною; при зверненні до нього суб'єкт своєчасно вживає необхідних заходів для припинення порушення інтелектуальної власності», а тому пропонується вжити відповідних заходів до опрацювання та внесення змін до статей ЦК України, які передбачають відповідальність за порушення відносно об'єктів цивільних прав.

Список використаних джерел:

1. Maxym Tkalych, Oksana Safonchyk, Yuliia Tolmachevska. Private Law and Human Rights: New Realities// DiXi Revista. Vol. 32. July 2020. P. 1-12.

2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 45–46. Ст. 356.

3. Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova. Оновлення (кодифікації та рекодифікації) цивільного законодавства України: досвід, проблеми та перспективи. Монографія. Одеса: Фенікс. 2020. 462 с.

Сидор В.Д.

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри конституційного,
адміністративного та міжнародного права
Київського інституту інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ПОДІЛ ЗЕМЕЛЬ ЗА ЦІЛЮВИМ ПРИЗНАЧЕННЯМ АБО ТЕРИТОРІАЛЬНЕ ПЛАНУВАННЯ?

В 1987 р. в доповіді Міжнародної комісії з навколишнього середовища та розвитку “Наше спільне майбутнє” до правових критеріїв раціонального використання відповідного природного ресурсу було віднесено забезпечення його невичерпаності та екологічної обґрунтованості експлуатації природних багатств при одночасному забезпеченні сталого розвитку [1, с. 52].

На початку 90-х років минулого століття, після конференції ООН в Ріо-де-Жанейро з питань навколишнього середовища і розвитку, прийшло усвідомлення необхідності врахування ще й економічних та соціальних наслідків використання природних ресурсів, у тому числі земельних. Зокрема, відповідно до Принципу 3 Декларації РІО з навколишнього середовища і розвитку 1992 р., право на розвиток повинно дотримуватись таким чином, щоб адекватно задовольнялись потреби сучасного і майбутніх поколінь в галузях розвитку і навколишнього середовища [2, с. 136].

Сталий розвиток проголошує необхідність дотримання такої системи землекористування, яка забезпечила б одночасно економічно ефективно, екологічно безпечно та соціально справедливе використання земельних ресурсів. Сьогодні стало